

๑. ชื่อประเพณี ประเพณีสงกรานต์อำเภอหนองหญ้าไซ
๒. แหล่งชุมชน หนองหญ้าไซ อำเภอหนองหญ้าไซ ตำบล หนองหญ้าไซ
๓. ประเพณีเกี่ยวกับ วิถีชีวิต
๔. ความเป็นมา อัตลักษณ์ สารคุณค่า (ภูมิหลัง ความเชื่อ อัตลักษณ์ที่โดดเด่น ความสำคัญและคุณค่าทางสังคม จิตใจ วิธีการดำเนินชีวิตของชุมชน)

ความเป็นมา

สงกรานต์เป็นประเพณีเก่าแก่ของไทยประเพณีหนึ่งที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณ คู่มากับประเพณีตรุษ หรือที่เรียกกันรวม ๆ ว่าประเพณีตรุษสงกรานต์ ซึ่งหมายถึงประเพณีสงท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ของไทย ก่อนที่จะปรับเปลี่ยนมาใช้วันที่ ๓๑ ธันวาคม เป็นวันส่งท้ายปีเก่า และวันที่ ๑ มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓ เช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก

ในสมัยโบราณไทยเราถือเอาวันแรม ๑ ค่ำ เดือนอ้าย เป็นวันขึ้นปีใหม่ ซึ่งคนสมัยก่อนจะถือว่าฤดูเหมันต์ (ฤดูหนาว) เป็นการเริ่มต้นปี ซึ่งจะตกอยู่ราวปลายเดือนพฤศจิกายนหรือธันวาคม ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามคติพราหมณ์ ซึ่งมีรากเหง้ามาจากการสังเกตรวมชาติและฤดูกาลผลิต วันปีใหม่จึงเปลี่ยนเป็นวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕ หรือประมาณเดือนเมษายน ซึ่งเป็นการนับปีใหม่ตามเกณฑ์จลศักราช โดยถือเอาวันมหาสงกรานต์เป็นวันขึ้นปีใหม่

ในปี พ.ศ. ๒๔๓๒ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้กำหนดให้วันที่ ๑ เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่ ซึ่งเป็นการนับทางสุริยคติแทน จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๓๓ รัฐบาลไทยสมัยจอมพล ป.พิบูลสงครามก็ได้ประกาศให้วันที่ ๑ มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่ อันเป็นการนับปีใหม่แบบสากลนิยม ดังนั้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๕ เป็นต้นมา ประเทศไทยเราจึงมีวันขึ้นปีใหม่ตรงกับวันที่ ๑ มกราคม และปฏิบัติกันมาจนถึงปัจจุบัน

ความสำคัญและคุณค่าทางสังคม

๑. การบำเพ็ญกุศล ด้วยการทำบุญตักบาตร หรือนำอาหารไปถวายพระที่วัด รักษาศีล และสงฆ์ น้ำพระพุทธรูป ถือว่าเป็นการรักษาจิตใจให้สะอาดผ่องแผ้ว เพื่อเป็นสิริมงคล ทั้งยังเป็นการสืบทอดและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา

๒. การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษ เพื่อแสดงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณที่ล่วงลับไปแล้ว

๓. การรดน้ำเพื่อแสดงความเคารพและความกตัญญูตเวทิตาต่อผู้มีพระคุณ เช่น ลูกกับพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย พุทธศาสนิกชนต่อพระภิกษุสงฆ์ ผู้ได้บังคับบัญชากับผู้บังคับบัญชา ชาวบ้านกับหัวหน้าชุมชน

๔. การเล่นรดน้ำ และสาดน้ำ เพื่อเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างญาติพี่น้องและมิตรสหาย ด้วยการเล่นอย่างสุภาพ พร้อมกับกล่าวคำอวยพรให้มีความสุข โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและความปลอดภัย ทั้งของตนเองและผู้อื่น ไม่เล่นสาดน้ำรุนแรง หรือเล่นเกินขอบเขต ไม่ดื่มสุรา ตลอดจนแต่งกายให้เหมาะสม

๕. การเล่นรื่นเริงต่าง ๆ เพื่อความสนุกสนานและเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ รวมทั้งเป็นการสืบสานวัฒนธรรมที่มีคุณค่าต่อสังคมให้คงอยู่ต่อไป

การเตรียมการก่อนวันสงกรานต์

- ทำความสะอาดบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เครื่องใช้ ข้าวของต่าง ๆ รวมทั้งสถานที่สาธารณะต่าง ๆ เช่น วัด ศาลา บริเวณชุมชน เป็นต้น
- การเตรียมเสื้อผ้าที่จะสวมใส่ไปทำบุญ รวมทั้งเครื่องประดับต่าง ๆ นอกจากนี้ยังต้องเตรียมเสื้อผ้า/ของขวัญ สำหรับไปไหว้ผู้ใหญ่เพื่อรดน้ำขอพรด้วย
- การเตรียมอาหารไปทำบุญ ทั้งของคาว และของหวานที่พิเศษ เช่น ข้าวเหนียวแดงสำหรับวันตรุษ ขนมหวานหรือกอละแม สำหรับวันสงกรานต์

ช่วงวันสงกรานต์

- การทำบุญตักบาตรตอนเช้า หรือนำอาหารไปถวายพระที่วัด
- การทำบุญอุทิศ อาจจะทำตอนไหนก็ได้ เช่น หลังจากพระภิกษุ สามเณรฉันเพลแล้ว หรือนิมนต์พระมาสวดมนต์ ฉันเพลที่บ้านแล้วบังสุกุล หรือนิมนต์พระไปยังสถานที่เก็บหรือบรรจุอุทิศ หากไม่มีใช้เขียนชื่อผู้ที่ล่วงลับไปแล้วลงในแผ่นกระดาษ แล้วนำไปเผาเช่นเดียวกับการเผาศพ
- การสงฆ์น้ำพระ มี ๒ แบบ คือการสงฆ์น้ำพระภิกษุสามเณร และการสงฆ์น้ำพระพุทธรูป
- การก่อพระเจดีย์ทราย จะทำในวันใดวันหนึ่ง ระหว่างวันที่ ๑๓ - ๑๕ เมษายน เป็นการขนทรายมาก่อเป็นเจดีย์ขนาดต่าง ๆ ในบริเวณวัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้วัดได้ใช้ประโยชน์ในการก่อสร้าง หรือถมพื้นที่ต่อไป ถือเป็นการทำบุญอีกลักษณะหนึ่งที่ได้ทั้งบุญและความสนุกสนาน
- การปล่อยนก ปล่อยปลา เป็นการทำบุญทำทานอีกรูปแบบหนึ่ง โดยเฉพาะการปล่อยนก ปล่อยปลาที่ติดกับดัก บ่วง ให้เป็นอิสระ
- การรดน้ำผู้ใหญ่ หรือการรดน้ำขอพร เป็นการแสดงความเคารพต่อผู้ใหญ่ของครอบครัว หรือผู้ใหญ่ที่เราเคารพนับถือ ตลอดจนผู้บังคับบัญชา การรดน้ำผู้ใหญ่ในปัจจุบันมักนิยมรดเฉพาะที่ฝ่ามือ แต่หากต้องการรดที่ตัว จะต้องเตรียมผ้าชุบน้ำไปมอบให้ด้วย เพื่อจะได้ผลัดเปลี่ยนหลังจากเสร็จสิ้นพิธีแล้ว
- การเล่นรดน้ำ หลังจากเสร็จพิธีการต่าง ๆ แล้ว เป็นการเล่นรดน้ำเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างญาติมิตร โดยการใช้น้ำสะอาดผสมน้ำอบหรือน้ำหอม หรือจะใช้น้ำอบอย่างเดียวก็ได้ โดยรดน้ำกันด้วยความสุภาพ

ความเชื่อที่เกี่ยวกับนางสงกรานต์ และวันสงกรานต์

ความเชื่อในเรื่องอริยาบถของนางสงกรานต์ เชื่อกันว่า

- ถ้านางสงกรานต์ **ยืนมา** จะเกิดความเดือดร้อนเจ็บไข้
- ถ้านางสงกรานต์ **นั่งมา** จะเกิดความเจ็บไข้ ผู้คนล้มตายและเกิดเหตุเภทภัยต่าง ๆ
- ถ้านางสงกรานต์ **นอนลิ้มตา** ประชาชนจะอยู่เย็นเป็นสุข
- ถ้านางสงกรานต์ **นอนหลับตา** พระมหากษัตริย์จะเจริญรุ่งเรืองดี

คุณค่าของประเพณี

๑. คุณค่าต่อตนเอง วันสงกรานต์เป็นวันแห่งการเริ่มต้นชีวิตใหม่ เพื่อให้ทุกคนได้หันกลับมามองตนเองหรือสำรวจตนเองว่าในรอบ ๑ ปีที่ผ่านมาเราได้กระทำให้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อครอบครัวข้าง และต่อสังคมแล้วหรือยัง ใส่ใจกับสุขภาพตนเองมากน้อยแค่ไหน บางคนมัวทำงานจนลืมดูแลตนเอง ลืมเอาใจใส่ครอบครัว บุพการี หลาย ๆ คนจึงถือเอาวันสงกรานต์หรือวันขึ้นปีใหม่ไทย เป็นวันเริ่มต้นในการดำเนินชีวิตใหม่

๒. คุณค่าต่อครอบครัว วันสงกรานต์เป็นวันแห่งความรัก ความผูกพันในครอบครัวอย่างแท้จริง พ่อ แม่จะเตรียมเสื้อผ้าใหม่พร้อมเครื่องประดับให้ลูกหลานไปทำบุญ ลูกหลานก็จะเตรียมเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ให้ผู้ใหญ่ได้สวมใส่หลังการรดน้ำขอพร เมื่อถึงวันสงกรานต์ทุกคนจะหาโอกาสกลับบ้านไปหาพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่รดน้ำขอพรเพื่อเป็นสิริมงคลในการเริ่มต้นปีใหม่ และเป็นกำลังใจกันและกันในการดำรงชีวิตอยู่ต่อไป วันสงกรานต์ เป็นวันแห่งการแสดงความรักความกตัญญู โดยการปรนนิบัติต่อพ่อแม่ และผู้มีพระคุณที่มีชีวิตอยู่และทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว

๓. คุณค่าต่อชุมชน วันสงกรานต์เป็นวันที่ก่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีในชุมชน เนื่องจากในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ตามวัด หรือชุมชนมักจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้ผู้คนในชุมชนได้พบปะสังสรรค์ ทำบุญร่วมกันและได้เล่นสนุกสนานรื่นเริงกันในยามบ่ายหลังจากการทำบุญ โดยการเล่นรดน้ำในหมู่เพื่อนฝูง และคนรู้จักและร่วมการเล่นตามประเพณีของท้องถิ่น เป็นต้น

๔. คุณค่าต่อสังคม สงกรานต์เป็นประเพณีที่ก่อให้เกิดความเอื้ออาทรต่อสิ่งแวดล้อม เพราะก่อนวันสงกรานต์ ทุกคนจะช่วยกันทำความสะอาดบ้านเรือน สิ่งของเครื่องใช้ทุกอย่างให้สะอาด เพื่อจะได้ต้อนรับปีใหม่ด้วยความแจ่มใส นอกจากนี้ยังช่วยกันทำความสะอาดวัดวาอาราม ที่สาธารณะ และอาคารสถานที่ของหน่วยงานราชการต่าง ๆ ตลอดจนการปรับแต่งภูมิทัศน์ให้ดูน่าอยู่และเพื่อความสวยงามอีกด้วย

๕. คุณค่าต่อศาสนา วันสงกรานต์เป็นวันทำบุญครั้งสำคัญครั้งหนึ่งของพุทธศาสนิกชน โดยการทำบุญตักบาตร เลี้ยงพระฟังเทศน์ ปฏิบัติธรรม และสรงน้ำพระ ความศรัทธาในการทำบุญทำทาน ถือเป็นภารกิจสูงสุดของมนุษยชาติ และการถือศีลปฏิบัติธรรมเป็นเหตุแห่งความเจริญรุ่งเรืองของชีวิต และเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนามาได้จนถึงปัจจุบัน

การสืบสานประเพณีสงกรานต์

วันสงกรานต์ถือเป็นประเพณีวันขึ้นปีใหม่ของไทยมาแต่โบราณที่สำคัญประเพณีหนึ่ง การรักษาและสืบทอดความงดงามของสาระสำคัญของประเพณีสงกรานต์นั้น น่าจะเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกระดับในสังคม โดยเริ่มตั้งแต่ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน องค์กรต่าง ๆ ของรัฐและเอกชน ตลอดจนสื่อมวลชนทุกแขนงที่จะต้องช่วยกันเผยแพร่ให้ความรู้แก่เยาวชน ตลอดจนนักท่องเที่ยวต่างชาติ ให้เข้าใจสาระความหมายอย่างชัดเจน พร้อมทั้งแนะแนวทางที่ควรประพฤติปฏิบัติในประเพณีสงกรานต์ การเผยแพร่ให้ความรู้ ควรทำอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

สถานที่จัดงานสงกรานต์อำเภอหนองหญ้าไซ

อำเภอหนองหญ้าไซ ได้กำหนดการจัดงานประเพณีสงกรานต์ของอำเภอในวันที่ ๑๖ เมษายน ของทุกปี โดยใช้วัดหนองหลวงเป็นสถานที่จัดงาน และจัดกิจกรรมตามลำดับ ดังนี้

- หัวหน้าส่วนราชการ สมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกองค้การบริหารส่วนตำบลทุกตำบล ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนทุกตำบล มาพร้อมกัน ณ ที่ว่าการอำเภอหนองหญ้าไซ

- รดน้ำขอพรจากท่านนายอำเภอหนองหญ้าไซ
- ขบวนแห่สงกรานต์ของแต่ละตำบลไปวัดหนองหลวง
- การประกวดเทพีสงกรานต์ของแต่ละตำบล
- การประกวดขบวนแห่สงกรานต์ของแต่ละตำบล
- ประกาศผลการประกวดเทพีสงกรานต์และขบวนแห่สงกรานต์ของแต่ละตำบล
- มอบรางวัลการประกวด
- สรงน้ำพระ
- รดน้ำผู้สูงอายุ

๕ บรรยายพร้อมแนบภาพนิ่งเป็นไฟล์นามสกุล) รูปแบบ วิธีการของกิจกรรมประเพณีที่จัด .JPEG หรือ TIFF ไม่น้อยกว่า ๑๐ ภาพ ที่แสดงให้เห็นถึงรูปแบบดั้งเดิม และรูปแบบที่ปรับประยุกต์ และภาพเคลื่อนไหวลง แผ่น ซีดี/วีซีดี จำนวน ๑ แผ่น

